

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 28ης Φεβρουαρίου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Οδηγία 2011/92/ΕΕ – Άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, και παραρτήματα I έως III – Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων – Άδεια χορηγηθείσα για την εκτέλεση εργασιών εντός μιας μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιοαέριο χωρίς να έχει διεξαχθεί προκαταρκτικός έλεγχος περί της υποχρέωσης διενέργειας εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων – Ακύρωση – Εκ των υστέρων τακτοποίηση της χορηγηθείσας αδειας βάσει νέων διατάξεων του εθνικού δικαίου χωρίς να έχει διεξαχθεί προκαταρκτικός έλεγχος περί της υποχρέωσης διενέργειας εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων»

Στην υπόθεση C-117/17,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunale amministrativo regionale per le Marche (διοικητικό πρωτοδικείο Περιφέρειας Marche, Ιταλία) με απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 6 Μαρτίου 2017, στο πλαίσιο της δίκης

Comune di Castelbellino

κατά

Regione Marche,

Ministero per i beni e le attività culturali,

Ministero dell’Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare,

Regione Marche Servizio Infrastrutture Trasporti Energia – P. F. Rete Elettrica Regionale,

Provincia di Ancona,

παρισταμένης της:

Società Agricola 4 C S.S.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. G. Fernlund, πρόεδρο τμήματος, J.-C. Bonichot (εισηγητής) και S. Rodin, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο Comune di Castebellino, εκπροσωπούμενος από τον A. Lucchetti, avvocato,
- η Regione Marche, εκπροσωπούμενη από τον P. De Bellis, avvocato,
- η Società Agricola 4 C S.S., εκπροσωπούμενη από τον M. Misiti, avvocato,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον G. Palatiello, avvocato dello Stato,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Gattinara και C. Zadra,

κατόπιν της απόφασης που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Comune di Castebellino (Δήμου Castebellino, Ιταλία) και, αφετέρου, της Regione Marche (Περιφέρειας Marche, Ιταλία), του Ministero per i beni e le attività culturali (Υπουργείου Πολιτισμού, Ιταλία), του Ministero dell’Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare (Υπουργείου Περιβάλλοντος και Προστασίας του Εδάφους και της Θάλασσας, Ιταλία), της Regione Marche Servizio Infrastrutture Trasporti Energia – P. F. Rete Elettrica Regionale και της Provincia di Ancona (Επαρχίας Αγκόνας, Ιταλία) όσον αφορά την απόφαση με την οποία η Περιφέρεια Marche εκτίμησε ότι δεν συνέτρεχε λόγος να ελεγχθεί το κατά πόσον υπήρχε υποχρέωση να υποβληθεί το σχέδιο έργου της Società Agricola 4 C S.S. (στο εξής: 4 C), το οποίο αποσκοπούσε στην αύξηση της ισχύος μιας μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιοαέριο, σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (στο εξής: ΕΠΕ).

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/92 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλισθεί ότι, πριν χορηγηθεί η άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους υπόκεινται σε παροχή άδειας και εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4.»

4 Το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 4, για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, τα κράτη μέλη αποφασίζουν κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν βάσει:

α) κατά περίπτωση εξέτασης·

ή

β) κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος.

Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν και τις δύο διαδικασίες που αναφέρονται στα στοιχεία α) και β).

3. Όταν διεξάγεται κατά περίπτωση εξέταση ή όταν έχουν τεθεί κατώτατα όρια ή κριτήρια για τους σκοπούς της παραγράφου 2, λαμβάνονται υπόψη τα σχετικά κριτήρια επιλογής που ορίζονται στο παράρτημα III.»

5 Το παράρτημα I της εν λόγω οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Έργα που μνημονεύονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1», προβλέπει, στο σημείο του 2, στοιχείο α', ότι στα έργα αυτά ανήκουν οι «[θ]ερμοηλεκτρικοί σταθμοί και άλλες εγκαταστάσεις καύσεως με θερμική ισχύ 300 [μεγαβάτ (MW)] και άνω».

6 Το δε παράρτημα II της ίδιας οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Έργα που μνημονεύονται στο άρθρο 4, παράγραφος 2», ορίζει, στο σημείο του 3, ότι στα έργα αυτά συγκαταλέγονται οι «[β]ιομηχανικές εγκαταστάσεις για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ατμού και θερμού ύδατος (εφόσον δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I)».

7 Το παράρτημα III της οδηγίας 2011/92, το οποίο επιγράφεται «Κριτήρια επιλογής που μνημονεύονται στο άρθρο 4, παράγραφος 3», έχει ως εξής:

«1. Χαρακτηριστικά του έργου

Τα χαρακτηριστικά των έργων πρέπει να εξετάζονται, ιδίως, ως προς τα εξής:

α) το μέγεθος του έργου·

β) τη σώρευση με άλλα έργα·

γ) τη χρήση των φυσικών πόρων·

δ) την παραγωγή αποβλήτων·

ε) τη ρύπανση και τις οχλήσεις·

στ) τον κίνδυνο ατυχημάτων, ιδίως ως προς χρησιμοποιούμενες ουσίες ή τεχνολογίες.

2. Χωροθέτηση των έργων

Πρέπει να εξετάζεται η περιβαλλοντική ευαισθησία των γεωγραφικών περιοχών που ενδέχεται να θιγούν από τα έργα, ιδίως ως προς:

α) την υπάρχουσα χρήση γης·

- β) το σχετικό πλούτο, την ποιότητα και την αναγεννητική ικανότητα των φυσικών πόρων της περιοχής·
- γ) την ικανότητα απορρόφησης του φυσικού περιβάλλοντος, με ιδιαίτερη προσοχή στις ακόλουθες περιοχές:
- i) υγροτόπους·
  - ii) παράκτιες περιοχές·
  - iii) ορεινές και δασικές περιοχές·
  - iv) προστατευόμενες φυσικές περιοχές και φυσικά πάρκα·
  - v) διατηρητέες ή προστατευόμενες περιοχές βάσει της νομοθεσίας των κρατών μελών, περιοχές ειδικής προστασίας που έχουν καθορίσει τα κράτη μέλη βάσει [της οδηγίας 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών (ΕΕ 2010, L 20, σ. 7)] και [της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7)]·
  - vi) περιοχές στις οποίες καταστρατηγούνται ήδη τα πρότυπα για την ποιότητα του περιβάλλοντος που καθορίζει η νομοθεσία της Ένωσης·
  - vii) πυκνοκατοικημένες περιοχές·
  - viii) τοπία ιστορικής, πολιτιστικής ή αρχαιολογικής σημασίας.

3. Χαρακτηριστικά των ενδεχόμενων επιπτώσεων

Οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις των έργων πρέπει να εξετάζονται σε συνάρτηση με κριτήρια που καθορίζονται στα σημεία 1 και 2, ιδίως ως προς:

- α) την έκταση των επιπτώσεων (γεωγραφική περιοχή και μέγεθος του θιγομένου πληθυσμού)·
- β) τον διασυννοριακό χαρακτήρα των επιπτώσεων·
- γ) το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των επιπτώσεων·
- δ) την πιθανότητα των επιπτώσεων·
- ε) τη διάρκεια, τη συχνότητα και την αναστρεψιμότητα των επιπτώσεων.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 8 Η 4 C είναι υπεύθυνη για την εκμετάλλευση μιας μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιοαέριο στον Δήμο Castellbellino, στην Περιφέρεια Marche (στο εξής: επίμαχη μονάδα), της οποίας η έναρξη λειτουργίας έχει επιτραπεί από τον εν λόγω Δήμο δυνάμει της κανονιστικής ρυθμίσεως για την προστασία του φυσικού τοπίου.
- 9 Με απόφαση της 20ής Ιουνίου 2012, η Περιφέρεια Marche χορήγησε στην 4 C άδεια για την εκτέλεση των εργασιών που ήταν αναγκαίες για την αύξηση της ισχύος της επίμαχης μονάδας από 249 κιλοβάτ (kW) σε 999 kW.
- 10 Βάσει του legge Regione Marche n. 3 (νόμου αριθ. 3 της Περιφέρειας Marche), της 26ης Μαρτίου 2012 (στο εξής: νόμος 3/2012), η εν λόγω άδεια χορηγήθηκε χωρίς το σχέδιο έργου να έχει υποβληθεί σε ΕΠΕ ούτε σε προκαταρκτικό έλεγχο περί της υποχρεώσεως διενέργειας μιας τέτοιας εκτιμήσεως, δεδομένου ότι η ονομαστική ισχύς της επίμαχης μονάδας ήταν χαμηλότερη από το κατώτατο όριο του 1 MW που προβλέπεται από αυτόν τον νόμο.

- 11 Ο Δήμος Castelbellino προσέφυγε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ήτοι του Tribunale amministrativo regionale per le Marche (διοικητικού πρωτοδικείου Περιφέρειας Marche, Ιταλία), με αίτημα την ακύρωση της αδειάς αυτής, προβάλλοντας παράβαση της οδηγίας 2011/92.
- 12 Στις 22 Φεβρουαρίου 2013 το ως άνω δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων του Δήμου Castelbellino με την οποία είχε ζητηθεί η αναστολή της προσβαλλομένης αδειάς.
- 13 Με την απόφασή του αριθ. 93/2013, της 22ας Μαΐου 2013, το Corte costituzionale (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ιταλία) έκρινε ότι ο νόμος 3/2012 αντίκειται εν μέρει στο Σύνταγμα λόγω της ασυμβατότητάς του προς το δίκαιο της Ένωσης, με το σκεπτικό ότι ο νόμος αυτός δεν επέβαλλε τη συνεκτίμηση του συνόλου των κριτηρίων που ορίζει το παράρτημα III της οδηγίας 2011/92 προς τον σκοπό του προσδιορισμού των σχεδίων έργων που υποβάλλονται σε ΕΠΕ, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.
- 14 Στις 16 Απριλίου 2015 η 4 C υπέβαλε στην Περιφέρεια Marche αίτηση προκειμένου να επιβεβαιωθεί ότι η επίμαχη μονάδα πληρούσε τις προβλεπόμενες από την οδηγία 2011/92 απαιτήσεις.
- 15 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι διατάξεις του νόμου 3/2012 οι οποίες επέτρεπαν προγενεστέρως στις περιφέρειες να καθορίζουν διαφορετικά κατώτατα όρια απαλλαγής από τη διενέργεια ΕΠΕ, και επί των οποίων είχαν στηριχθεί οι περιφερειακές αρχές για την έκδοση της αποφάσεως της 20ής Ιουνίου 2012, καταργήθηκαν κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως αριθ. 93/2013 του Corte costituzionale (Συνταγματικού Δικαστηρίου), της 22ας Μαΐου 2013. Θεσπίστηκαν νέες διατάξεις, οι οποίες καθόρισαν μόνο σε εθνικό επίπεδο τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα σχέδια έργων περιφερειακού ενδιαφέροντος απαλλάσσονται από τη διενέργεια ΕΠΕ. Το κατώτατο όριο για την υποβολή σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων όσον αφορά τις μονάδες τύπου όπως αυτού της επίμαχης στην κύρια δίκη μονάδας αυξήθηκε σε 50 MW αντί του 1 MW, διευκρινιζόμενου ότι το εν λόγω κατώτατο όριο δύναται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να μειωθεί κατά 50 %.
- 16 Υπό τις συνθήκες αυτές, κατ' εφαρμογήν αυτού του νέου νομικού καθεστώτος, η Περιφέρεια Marche, με απόφαση της 3ης Ιουνίου 2015, αφενός, εκτίμησε ότι η επίμαχη μονάδα απαλλάσσόταν από τον προκαταρκτικό έλεγχο περί της υποχρεώσεως διενέργειας ΕΠΕ και, αφετέρου, «επικύρωσε» την προγενεστέρως χορηγηθείσα άδεια της 20ής Ιουνίου 2012.
- 17 Ωστόσο, με απόφαση της 19ης Ιουνίου 2015, το αιτούν δικαστήριο, ήτοι το Tribunale amministrativo regionale per le Marche (διοικητικό πρωτοδικείο Περιφέρειας Marche), ακύρωσε την άδεια που η Περιφέρεια Marche είχε χορηγήσει στις 20 Ιουνίου 2012, για τον λόγο ότι στηρίχθηκε σε νομοθετικές διατάξεις οι οποίες στη συνέχεια κρίθηκαν αντισυνταγματικές.
- 18 Η 4 C άσκησε ενώπιον του Consiglio di Stato (Συμβουλίου της Επικρατείας, Ιταλία) ένδικο μέσο στρεφόμενο κατά της ως άνω αποφάσεως.
- 19 Ο δε Δήμος Castelbellino προσέφυγε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ζητώντας την ακύρωση της αποφάσεως της Περιφέρειας Marche της 3ης Ιουνίου 2015.
- 20 Στο πλαίσιο αυτό, το Tribunale amministrativo regionale per le Marche (διοικητικό πρωτοδικείο Περιφέρειας Marche) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιβαίνει καταρχήν στο [δίκαιο της Ένωσης] (και ιδίως στην οδηγία [2011/92], ως ίσχυε κατά την ημερομηνία εκδόσεως των [επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης] αποφάσεων), εθνική νομοθεσία ή διοικητική πρακτική η οποία επιτρέπει να υπόκεινται σε έλεγχο περί υποχρεώσεως υποβολής σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) ή να υποβάλλονται σε ΕΠΕ σχέδια έργων που αφορούν μονάδες ήδη κατασκευασθείσες κατά τη διενέργεια του ελέγχου ή, αντιθέτως,

επιτρέπει το [δίκαιο της Ένωσης] να λαμβάνονται υπόψη εξαιρετικές περιστάσεις οι οποίες δικαιολογούν παρέκκλιση από τη γενική αρχή κατά την οποία η ΕΠΕ έχει χαρακτήρα προληπτικής εκτιμήσεως;

- 2) Ειδικότερα, δικαιολογείται τέτοια παρέκκλιση σε περίπτωση που μεταγενέστερη νομοθεσία απαλλάσσει από τη διενέργεια ΕΠΕ συγκεκριμένο σχέδιο έργου, το οποίο έπρεπε να υπόκειται σε [έλεγχο περί υποχρεώσεως υποβολής σε ΕΠΕ] βάσει αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου που έκρινε αντισυνταγματικό [ή] μη εφαρμοστέο προϊσχύσαντα κανόνα που προέβλεπε την απαλλαγή;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 21 Προκαταρκτικώς, πρέπει να επισημανθεί ότι από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η υπόθεση της κύριας δίκης αφορά ένα σχέδιο έργου για την αύξηση της ισχύος μιας τροφοδοτούμενης από βιοαέριο υφιστάμενης μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ως προς το οποίο οι περιφερειακές αρχές αποφάσισαν ότι δεν συνέτρεχε λόγος να διεξαχθεί προκαταρκτικός έλεγχος περί της υποχρεώσεως διενέργειας ΕΠΕ, σύμφωνα με νομοθεσία μιας περιφερειακής αρχής που μεταγενεστέρως κρίθηκε αντισυνταγματική λόγω του ότι δεν επέβαλλε τη συνεκτίμηση του συνόλου των κρίσιμων κριτηρίων που διαλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 2011/92, προς τον σκοπό του προσδιορισμού των σχεδίων έργων που υποβάλλονται σε ΕΠΕ, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.
- 22 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει επίσης ότι, κατόπιν της αιτήσεως, περί της οποίας γίνεται λόγος στη σκέψη 14 της παρούσας αποφάσεως, που η 4 C υπέβαλε στις 16 Απριλίου 2015 προκειμένου να επανεξετασθεί το ζήτημα της υποχρεώσεως διενέργειας ΕΠΕ με δεδομένο ότι οι επίμαχες εργασίες είχαν πραγματοποιηθεί, οι αρμόδιες περιφερειακές αρχές εκτίμησαν, βάσει των νέων νομοθετικών διατάξεων, ότι δεν συνέτρεχε λόγος να διενεργηθεί μια τέτοια εκτίμηση.
- 23 Επομένως, με τα δύο ερωτήματά του, που πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν, σε περίπτωση κατά την οποία ένα σχέδιο έργου περί αυξήσεως της ισχύος μιας μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, δεν έχει υποβληθεί σε προκαταρκτικό έλεγχο περί της υποχρεώσεως διενέργειας ΕΠΕ κατ' εφαρμογήν εθνικών διατάξεων που μεταγενεστέρως κρίθηκαν ασύμβατες, ως προς το σημείο αυτό, με την οδηγία 2011/92, το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται στην υποβολή της εν λόγω μονάδας, μετά την υλοποίηση του ως άνω σχεδίου έργου, σε νέα διαδικασία ελέγχου εκ μέρους των αρμοδίων αρχών προς τον σκοπό της εξακριβώσεως του κατά πόσον η μονάδα πληροί τις απαιτήσεις της οδηγίας αυτής και, ενδεχομένως, στην υποβολή της σε ΕΠΕ. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, επίσης, να διευκρινισθεί αν οι εν λόγω αρχές δύνανται να θεωρήσουν, βάσει των διατάξεων του εθνικού δικαίου που ισχύουν κατά την ημερομηνία κατά την οποία καλούνται να αποφασίσουν επ' αυτού, ότι μια τέτοια ΕΠΕ δεν είναι επιβεβλημένη.
- 24 Πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/92 ορίζει ότι τα σχέδια έργων που μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, υπό την έννοια του άρθρου της 4, σε συνδυασμό με το παράρτημα Ι ή με το παράρτημα ΙΙ της οδηγίας αυτής, πρέπει, πριν χορηγηθεί η άδεια, να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις αυτές (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 7ης Ιανουαρίου 2004, *Wells*, C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψη 42, καθώς και της 26ης Ιουλίου 2017, *Comune di Corridonia* κ.λπ., C-196/16, EU:C:2017:589, σκέψη 32).
- 25 Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, δικαιολογητικός λόγος της εκ των προτέρων εκτιμήσεως είναι η ανάγκη η αρμόδια αρχή να λαμβάνει υπόψη, κατά τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων, όσο το δυνατόν πιο έγκαιρα τις επιπτώσεις στο περιβάλλον όλων των τεχνικών διαδικασιών σχεδιασμού και λήψεως αποφάσεων, καθώς σκοπός είναι να αποφεύγεται εξαρχής η δημιουργία ρυπάνσεων ή οχλήσεων και όχι να καταπολεμούνται οι συνέπειές τους εκ των υστέρων (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 2008, *Επιτροπή κατά Ιρλανδίας*, C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 58, καθώς και της 26ης Ιουλίου 2017, *Comune di Corridonia* κ.λπ., C-196/16, EU:C:2017:589, σκέψη 33).

- 26 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/92 διευκρινίζει ότι, με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής, τα σχέδια έργων που απαριθμούνται στο παράρτημά της I υποβάλλονται σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα της 5 έως 10.
- 27 Όσον αφορά τα σχέδια έργων που απαριθμούνται στο παράρτημα II της οδηγίας 2011/92, το άρθρο 4, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι τα κράτη μέλη αποφασίζουν κατά πόσον το σχέδιο έργου θα υποβληθεί σε ΕΠΕ βάσει κατά περίπτωση εξετάσεως ή βάσει των κατωτάτων ορίων ή των κριτηρίων που καθορίζει το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.
- 28 Το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 2011/92 προσθέτει ότι, όταν διεξάγεται κατά περίπτωση εξέταση ή όταν έχουν τεθεί κατώτατα όρια ή κριτήρια για τους σκοπούς της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου, λαμβάνονται υπόψη τα σχετικά κριτήρια επιλογής που ορίζονται στο παράρτημα III της οδηγίας αυτής.
- 29 Αντιθέτως, η οδηγία 2011/92 δεν διευκρινίζει ποιες είναι οι έννομες συνέπειες που επιβάλλεται να συνάγονται ως εκ της παραβάσεως των διατάξεων αυτών.
- 30 Ωστόσο, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει, στη σκέψη 43 της αποφάσεως της 26ης Ιουλίου 2017, *Comune di Corridonia* κ.λπ. (C-196/16, EU:C:2017:589), ότι, σε περίπτωση παραλείψεως της διενέργειας μιας ΕΠΕ επιβεβλημένης από το δίκαιο της Ένωσης, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβούν σε άρση των παράνομων συνεπειών της παραλείψεως και ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται στη διεξαγωγή μιας τέτοιας εκτιμήσεως, χάριν τακτοποιήσεως της παραλείψεως, μετά την κατασκευή και την έναρξη λειτουργίας της οικείας μονάδας, υπό τη διττή προϋπόθεση, αφενός, ότι οι εθνικοί κανόνες που επιτρέπουν την τακτοποίηση αυτή δεν παρέχουν στους ενδιαφερομένους την ευκαιρία να παρακάμψουν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης ή να αποφύγουν να τους εφαρμόσουν και, αφετέρου, ότι η χάριν τακτοποιήσεως διενεργούμενη εκτίμηση δεν αφορά μόνο τις μελλοντικές επιπτώσεις της μονάδας αυτής στο περιβάλλον, αλλά λαμβάνει υπόψη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τον χρόνο της υλοποίησής της.
- 31 Στη σκέψη 42 της αποφάσεως της 26ης Ιουλίου 2017, *Comune di Corridonia* κ.λπ. (C-196/16, EU:C:2017:589), το Δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι το γεγονός, κατά πρώτον, ότι οι επίμαχες στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση εταιρίες είχαν προβεί στις αναγκαίες ενέργειες για τη διεξαγωγή, κατά περίπτωση, μιας ΕΠΕ, κατά δεύτερον, ότι προς δικαιολόγηση της αρνήσεως των αρμόδιων αρχών να ανταποκριθούν στα αιτήματα των εταιριών αυτών είχαν προβληθεί εθνικές διατάξεις των οποίων η αντίθεση με το δίκαιο της Ένωσης είχε διαπιστωθεί μόνον μεταγενεστέρως και, κατά τρίτον, ότι η λειτουργία των επίμαχων στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η ίδια απόφαση μονάδων είχε ανασταλεί κατέτεινε στο ότι οι γενόμενες τακτοποιήσεις στο πλαίσιο της ως άνω υποθέσεως δεν είχαν επιτραπεί από το εθνικό δίκαιο υπό συνθήκες παρόμοιες με εκείνες στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 3ης Ιουλίου 2008, *Επιτροπή κατά Ιρλανδίας* (C-215/06, EU:C:2008:380, σκέψη 61), και δεν είχαν σκοπό να παρακάμψουν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης.
- 32 Κατά συνέπεια, υπό τις συνθήκες αυτές, το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται, οσάκις ένα σχέδιο έργου δεν έχει υποβληθεί σε προκαταρκτικό έλεγχο περί της υποχρεώσεως διενέργειας ΕΠΕ κατ' εφαρμογήν διατάξεων που είναι ασύμβατες με την οδηγία 2011/92, στην υποβολή του εν λόγω σχεδίου έργου, ακόμη και μετά την υλοποίησή του, σε έλεγχο εκ μέρους των αρμοδίων αρχών προς τον σκοπό του προσδιορισμού του κατά πόσον το εν λόγω σχέδιο έργου πρέπει ή όχι να αποτελέσει το αντικείμενο μιας ΕΠΕ, ενδεχομένως βάσει νέας εθνικής νομοθεσίας, υπό την επιφύλαξη ότι η εν λόγω νομοθεσία είναι συμβατή με την οδηγία αυτή.
- 33 Οι εθνικές αρχές που καλούνται να αποφασίσουν επ' αυτού εντός του σχετικού πλαισίου οφείλουν επίσης να λαμβάνουν υπόψη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που έχουν προκληθεί από τη μονάδα από τον χρόνο της υλοποίησεως των εργασιών, και ουδόλως απαγορεύεται, κατόπιν της εξετάσεως αυτής, οι εν λόγω αρχές να αποφασίσουν εκ νέου ότι μια ΕΠΕ δεν είναι επιβεβλημένη.

- 34 Καίτοι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει αν οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται στην υπόθεση της κύριας δίκης υπό το πρίσμα του περιεχομένου των εθνικών διατάξεων και των πληροφοριών που έχει στη διάθεσή του, εντούτοις το Δικαστήριο κρίνει ότι είναι χρήσιμο να του παράσχει τα ακόλουθα στοιχεία.
- 35 Καταρχάς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ένα σχέδιο έργου σχετικό με μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από βιοαέριο με ονομαστική ισχύ χαμηλότερη από 1 MW δεν εμπίπτει στο παράρτημα I, σημείο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2011/92, το οποίο αφορά τους θερμοηλεκτρικούς σταθμούς και άλλες εγκαταστάσεις καύσεως με θερμική ισχύ 300 MW και άνω, αλλά στο παράρτημα II, σημείο 3, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας, το οποίο κάνει μνεία των σχεδίων έργων σχετικά με βιομηχανικές εγκαταστάσεις για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I της εν λόγω οδηγίας.
- 36 Κατά συνέπεια, εργασίες που προορίζονται για την αύξηση της ισχύος μιας μονάδας, όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, αποτελούν σχέδιο έργου ως προς το οποίο τα κράτη μέλη οφείλουν να προσδιορίσουν εάν θα πρέπει να υποβληθεί σε ΕΠΕ σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2011/92.
- 37 Εν συνεχεία, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, όταν τα κράτη μέλη έχουν αποφασίσει να καθορίσουν κατώτατα όρια ή κριτήρια, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/92, το κατ' αυτόν τον τρόπο παρεχόμενο περιθώριο εκτιμήσεως οριοθετείται από την υποχρέωση την οποία θέτει το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής και η οποία συνίσταται στο να υποβάλλονται σε μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων τα σχέδια έργων τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους (βλ., συναφώς, απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-66/06, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2008:637, σκέψη 61 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 38 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 2011/92, τα κράτη μέλη υπέχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη, για τον καθορισμό των εν λόγω κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων, τα σχετικά κριτήρια επιλογής που ορίζονται στο παράρτημα III της οδηγίας αυτής (βλ., συναφώς, απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-66/06, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2008:637, σκέψη 62).
- 39 Επιπλέον, κράτος μέλος το οποίο θα καθόριζε τα εν λόγω κατώτατα όρια ή κριτήρια σε τέτοιο επίπεδο ώστε, στην πράξη, τα σχέδια έργων ορισμένου είδους να αποφεύγουν εκ των προτέρων, στο σύνολό τους, την υποβολή τους σε εκτίμηση θα ενεργούσε καθ' υπέρβαση του περιθωρίου εκτιμήσεως που διαθέτει, εκτός εάν τα εξαιρούμενα από τη διενέργεια εκτιμήσεως σχέδια έργων μπορούσαν να θεωρηθούν στο σύνολό τους, βάσει σφαιρικής εκτιμήσεως, ως μη ικανά να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2008, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-66/06, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2008:637, σκέψη 65 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 40 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το γεγονός ότι εθνικές διατάξεις, όπως αυτές επί των οποίων στηρίχθηκε η Περιφέρεια Marche προκειμένου να προβεί στην έκδοση της από 3 Ιουνίου 2015 αποφάσεώς της, αύξησαν το επίπεδο του κατωτάτου ορίου για τη διενέργεια ΕΠΕ δεν αρκεί, αυτό καθαυτό, για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι διατάξεις αυτές δεν συνάδουν με την οδηγία 2011/92.
- 41 Μια τέτοια διαπίστωση περί μη συμβατότητας προς το δίκαιο της Ένωσης δεν μπορεί να προκύψει ούτε από την περίπτωση, της οποίας έκανε μνεία το αιτούν δικαστήριο, σύμφωνα με την οποία, εάν δεν είχαν θεσπισθεί οι ίδιες αυτές διατάξεις, το επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο έργου θα έπρεπε να υποβληθεί σε προκαταρκτικό έλεγχο περί της υποχρεώσεως διενέργειας ΕΠΕ κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως αριθ. 93/2013 του Corte costituzionale (Συνταγματικού Δικαστηρίου), της 22ας Μαΐου 2013.

- 42 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, σε περίπτωση κατά την οποία ένα σχέδιο έργου περί αυξήσεως της ισχύος μιας μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, δεν έχει υποβληθεί σε προκαταρκτικό έλεγχο περί της υποχρεώσεως διενέργειας ΕΠΕ κατ' εφαρμογήν εθνικών διατάξεων που μεταγενεστέρως κρίθηκαν ασύμβατες, ως προς το σημείο αυτό, με την οδηγία 2011/92, το δίκαιο της Ένωσης επιβάλλει στα κράτη μέλη την άρση των παράνομων συνεπειών της παραβάσεως αυτής και δεν αντιτίθεται στην υποβολή της εν λόγω μονάδας, μετά την υλοποίηση του ως άνω σχεδίου έργου, σε νέα διαδικασία ελέγχου εκ μέρους των αρμοδίων αρχών προς τον σκοπό της εξακριβώσεως του κατά πόσον η μονάδα πληροί τις απαιτήσεις της οδηγίας αυτής και, ενδεχομένως, προς τον σκοπό της υποβολής της σε ΕΠΕ, υπό την προϋπόθεση ότι οι εθνικοί κανόνες που επιτρέπουν την τακτοποίηση αυτή δεν παρέχουν στους ενδιαφερομένους την ευκαιρία να παρακάμψουν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης ή να αποφύγουν να τους εφαρμόσουν. Επιβάλλεται, επίσης, να λαμβάνονται υπόψη οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που επήλθαν από τον χρόνο της υλοποίησεως του σχεδίου έργου. Οι εν λόγω αρχές δύνανται να θεωρήσουν, βάσει των εθνικών διατάξεων που ισχύουν κατά την ημερομηνία κατά την οποία καλούνται να αποφασίσουν επ' αυτού, ότι μια τέτοια ΕΠΕ δεν είναι επιβεβλημένη, κατά το μέτρο που οι διατάξεις αυτές είναι συμβατές με την ως άνω οδηγία.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 43 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόδιοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαινεται:

Σε περίπτωση κατά την οποία ένα σχέδιο έργου περί αυξήσεως της ισχύος μιας μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, δεν έχει υποβληθεί σε προκαταρκτικό έλεγχο περί της υποχρεώσεως διενέργειας εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατ' εφαρμογήν εθνικών διατάξεων που μεταγενεστέρως κρίθηκαν ασύμβατες, ως προς το σημείο αυτό, με την οδηγία 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, το δίκαιο της Ένωσης επιβάλλει στα κράτη μέλη την άρση των παράνομων συνεπειών της παραβάσεως αυτής και δεν αντιτίθεται στην υποβολή της εν λόγω μονάδας, μετά την υλοποίηση του ως άνω σχεδίου έργου, σε νέα διαδικασία ελέγχου εκ μέρους των αρμοδίων αρχών προς τον σκοπό της εξακριβώσεως του κατά πόσον η εν λόγω μονάδα πληροί τις απαιτήσεις της οδηγίας αυτής και, ενδεχομένως, προς τον σκοπό της υποβολής της σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, υπό την προϋπόθεση ότι οι εθνικοί κανόνες που επιτρέπουν την τακτοποίηση αυτή δεν παρέχουν στους ενδιαφερομένους την ευκαιρία να παρακάμψουν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης ή να αποφύγουν να τους εφαρμόσουν. Επιβάλλεται, επίσης, να λαμβάνονται υπόψη οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που επήλθαν από τον χρόνο της υλοποίησεως του σχεδίου έργου. Οι εν λόγω αρχές δύνανται να θεωρήσουν, βάσει των εθνικών διατάξεων που ισχύουν κατά την ημερομηνία κατά την οποία καλούνται να αποφασίσουν επ' αυτού, ότι μια τέτοια εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν είναι επιβεβλημένη, κατά το μέτρο που οι διατάξεις αυτές είναι συμβατές με την ως άνω οδηγία.

(υπογραφές)